

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
สถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์*
THE DEVELOPMENT OF A PROGRAM TO ENHANCE TEACHERS COMPETENCY IN
ACTIVE LEARNING MANAGEMENT IN SMALL-SIZED SCHOOLS UNDER THE
OFFICE OF SECONDARY EDUCATION SERVICE AREA KALASIN

สุวรรณา กล้าหาญ¹, สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ²
Suwanna Klaharn¹, Suttipong Hoksuwan²
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}
Faculty of Education, Mahasarakham University, Thailand.^{1,2}
Email : 66010581071@msu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 2) เพื่อพัฒนาและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพลันธุ์ ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู จำนวน 187 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้าง เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและคุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครู ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรม วิธีการพัฒนา และการประเมินผลโปรแกรม ซึ่งเนื้อหาของโปรแกรม ประกอบด้วย 3 Module ได้แก่ (1) ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (2) ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ (3) คุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ส่วนผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดและความเป็นไปได้ของโปรแกรมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ : 1. การพัฒนาโปรแกรม 2. สมรรถนะครู 3. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ABSTRACT

This research aimed to 1) to investigate the current conditions, desired conditions, and needs for enhancing teachers' competencies in active learning management, and 2) to develop and evaluate a competency enhancement program for teachers in active learning management, specifically targeting small schools under the jurisdiction of the Secondary Educational Service Area Office Kalasin. A mixed-methods research design was employed. The sample consisted of 187 teachers selected through stratified random sampling. Research instruments included questionnaires, semi-structured interviews, and a program suitability and feasibility assessment form. Data were analyzed using mean, standard deviation, and the Priority Needs Index (PNI).

The findings revealed that; 1) the current level of teachers' competencies in active learning management was moderate, whereas the desired level was rated highest. The prioritized needs for competency enhancement, ranked from highest to lowest, were: knowledge of active learning management, skills in active learning management, and characteristics related to active learning management. The developed enhancement program comprised principles, objectives, content and activities, development methods, and evaluation procedures. 2) The program content was structured into three modules: (1) knowledge of active learning management, (2) skills in active learning management, and (3) characteristics required for effective active learning management. The evaluation results indicated that both the program's suitability and feasibility were rated at the highest level.

Keywords : 1. Developing Program 2. Teacher competency 3. Active learning management

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ในยุคดั้งเดิมมุ่งเน้นการถ่ายทอดความรู้จากครูไปยังนักเรียนในลักษณะที่เป็นทางการ โดยครูมีบทบาทในการควบคุมการเรียนรู้และนักเรียนรับข้อมูลจากการบรรยายและตำราเรียน การประเมินผลมุ่งเน้นการทดสอบความรู้จากการท่องจำ ขีดจำกัดของการเรียนรู้ในยุคดั้งเดิมอยู่ที่การพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการทำงานร่วมกัน เนื่องจากนักเรียนไม่มีบทบาทในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง การเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นการถ่ายทอดข้อมูลจากครูมากกว่าการส่งเสริมทักษะที่จำเป็นในโลกยุคปัจจุบัน ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ที่เน้นความร่วมมือและการมีส่วนร่วมมากขึ้น (Dewey, 1938) ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมีการปฏิรูปการศึกษาอย่างครอบคลุม เน้นการเปลี่ยนจากการศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่ครูทำหน้าที่เป็นโค้ช และกระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการ

เรียนรู้ ผ่านการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างนวัตกรรมเพื่อปรับตัวและพัฒนาตนเอง (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2559) การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนและพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม สร้างความแข็งแกร่งในเครือข่ายการเรียนรู้ ส่งเสริมการแก้ปัญหาทางสร้างสรรค์ และช่วยให้ผู้เรียนมีความสุขสนุกสนานในการเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละคน ซึ่งทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและทนทานขึ้น (นนทลี พรธาดาวิทย์, 2561) ในขณะที่สถานศึกษาขนาดเล็กเผชิญกับปัญหาหลายด้าน เช่น ขาดแคลนทรัพยากร การขาดครูที่มีความเชี่ยวชาญ ขีดจำกัดด้านพื้นที่และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงการขาดโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพครู ซึ่งส่งผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนและการตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของนักเรียน (กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล, 2563) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในสถานศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ยังไม่เป็นที่น่าพอใจ โดยคะแนนเฉลี่ยของสถานศึกษาขนาดเล็กต่ำกว่าระดับเขตพื้นที่ทุกวิชา และไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดได้ (กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก, 2566) ปัญหาหลักที่ต้องแก้ไขคือคุณภาพของผู้เรียนและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีการวิเคราะห์โดยใช้ SWOT Analysis พบจุดอ่อนที่ จากการทำ SWOT จุดอ่อนของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ คือ ครูยังขาดทักษะในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง รวมถึงมีข้อจำกัดด้านทักษะดิจิทัล ระบบนิเทศไม่ต่อเนื่อง และภาระงานที่รบกวนการพัฒนาวิชาชีพ ทำให้การพัฒนาสมรรถนะยังไม่เกิดผลอย่างยั่งยืน การพัฒนาสมรรถนะของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถของครู เพื่อให้สามารถสอนและพัฒนาทักษะของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้นการนำทักษะและความรู้ไปประยุกต์ใช้ในอนาคต (กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก, 2566)

จากความสำคัญและที่มาของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะครูเพื่อที่จะนำไปใช้เป็นข้อมูลในกระบวนการสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อันจะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ สำหรับนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างสมรรถนะครูในสังกัด เพื่อให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์

2.2 เพื่อพัฒนาและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์

3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

3.1 ได้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพาสินธุ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพาสินธุ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการกำหนดนโยบายการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.2 ได้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพาสินธุ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพาสินธุ์ เพื่อนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของครูในสังกัด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพาสินธุ์

1) ศึกษาของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก องค์ประกอบตามแนวคิดของ Kolb, D. A. (2015), Hattie และ Donoghue (2016), González, E. (2020), Darling-Hammond, L. (2020), นิธดา เวชลักษณ์ (2561), นนทลี พรธาราดาวิทย (2561), สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2564), มนสิข สิริสมบุญ (2565) ซึ่งสรุปได้ว่าองค์ประกอบของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพาสินธุ์ มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและคุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพาสินธุ์

2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพาสินธุ์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู จำนวน 187 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคำนวณจากสูตรของ Krejcie and Morgan (1970) และสุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ คำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งเมื่อพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปทั้ง 30 ข้อ โดยแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.977 ส่วนแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.967 เก็บรวบรวมข้อมูล จัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น

ระยะที่ 2 การพัฒนาและประเมินโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้น

1) สร้างแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 คน จากนั้นทำการจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูล

2) สร้างโปรแกรมโดยนำข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของโปรแกรม กระบวนการสร้างโปรแกรม และข้อมูลจากการถอดองค์ความรู้ครูที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี มาสร้างโปรแกรมซึ่งมี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรม วิธีการพัฒนา และการประเมินผลโปรแกรม และประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้มาโดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน จัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้นปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคพื้น

องค์ประกอบของ สมรรถนะครูด้านการ จัดการเรียนรู้เชิงรุก	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
1. ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	3.01	0.81	ปานกลาง	4.61	0.61	มากที่สุด	0.540	1
2. ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	3.24	0.94	ปานกลาง	4.57	0.67	มากที่สุด	0.414	2
3. คุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	3.27	1.04	ปานกลาง	4.51	0.70	มากที่สุด	0.382	3
รวมเฉลี่ย	3.17	0.93	ปานกลาง	4.56	0.66	มากที่สุด		

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในขณะที่สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ คุณลักษณะด้านการ

จัดการเรียนรู้เชิงรุก ส่วนความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมทุกด้านมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการเสริมสร้าง โดยสามารถเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และด้านคุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามลำดับ

5.2 การสร้างโปรแกรม โดยนำข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของโปรแกรม กระบวนการสร้างโปรแกรม และข้อมูลจากการถอดองค์ความรู้ครูที่มีวิธีปฏิบัติที่ดีด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง มาสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การออกแบบและสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร โดยผู้วิจัยสังเคราะห์แนวทางการเสริมสร้างประกอบการร่างโปรแกรมโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร ปรากฏดังภาพที่ 1

โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร	
หลักการ	โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นบทบาท และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน โดยการนำเอาวิธีการสอน เทคนิค การสอนที่หลากหลายมาใช้ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้และ กิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน โดยใช้หลักการ 70 : 20 : 10 ซึ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (70%) การศึกษาดูงาน (20%) และการฝึกอบรบ (10%) โปรแกรมนี้ประกอบด้วยหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาและ กิจกรรม วิธีการพัฒนา และการประเมินผลโปรแกรม เพื่อให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
วัตถุประสงค์	เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร
เนื้อหาและ กิจกรรม	Module 1 ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (30 ชั่วโมง) Module 2 ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (20 ชั่วโมง) และ Module 3 คุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (10 ชั่วโมง) รวมระยะเวลา 60 ชั่วโมง
วิธีการพัฒนา	หลักการ 70 : 20 : 10 รวมระยะเวลาดำเนินการโปรแกรม ประกอบด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (70%) การศึกษาดูงาน (20%) และการฝึกอบรบ (10%)
การประเมินผล โปรแกรม	ประเมินตนเองก่อน ระหว่าง และหลังการพัฒนา ประเมินการทำกิจกรรมตามที่กำหนด ประเมินความสนใจและตั้งใจในการศึกษาด้วยตนเอง ประเมิน ซักถามและการให้ข้อคิดเห็น และประเมินการรายงานอบรบและการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ภาพที่ 1 โครงร่างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคสกลนคร

หลังจากสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ แล้ว ผู้วิจัยได้เสนอโปรแกรมต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรม ได้ผลการประเมินปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์

รายการประเมิน	ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. หลักการของโปรแกรม	4.73	0.33	มากที่สุด	4.47	0.33	มาก
2. วัตถุประสงค์	4.90	0.23	มากที่สุด	4.50	0.28	มาก
3. เนื้อหาและกิจกรรม	4.80	0.33	มากที่สุด	4.57	0.43	มากที่สุด
4. วิธีการพัฒนา	4.53	0.48	มากที่สุด	4.60	0.15	มากที่สุด
5. การประเมินผลโปรแกรม	4.76	0.39	มากที่สุด	4.00	0.37	มาก
รวมเฉลี่ย	4.74	0.35	มากที่สุด	4.43	0.31	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ โดยรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก

6. อภิปรายผลการวิจัย

6.1 จากศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ฯ และความต้องการจำเป็นของโปรแกรมเสริมสร้างฯ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รองลงมา คือ ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ คุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การวิเคราะห์ค่าความต้องการจำเป็น โดยลำดับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จากการเรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และด้านคุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จะเห็นได้ว่าครูส่วนใหญ่ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก แต่ยังขาดความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เป็นสิ่งที่ครูต้องทำความเข้าใจเพื่อให้เกิดจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อนำไปพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดซึ่งสอดคล้องกันกับ

จิราภรณ์ ยกอินทร์ (2560) ที่ได้กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ทำความเข้าใจ ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และร่วมกันอภิปราย นำเสนอ สรุปความคิดรวบยอดร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน แลกเปลี่ยนความคิด ร่วมมือ เพื่อเป็นส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ กระตือรือร้น สามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ตลอดจนทำงานเป็นกลุ่มและนำเสนอข้อมูลได้ดีกว่าการสอนแบบบรรยายเพียงอย่างเดียว

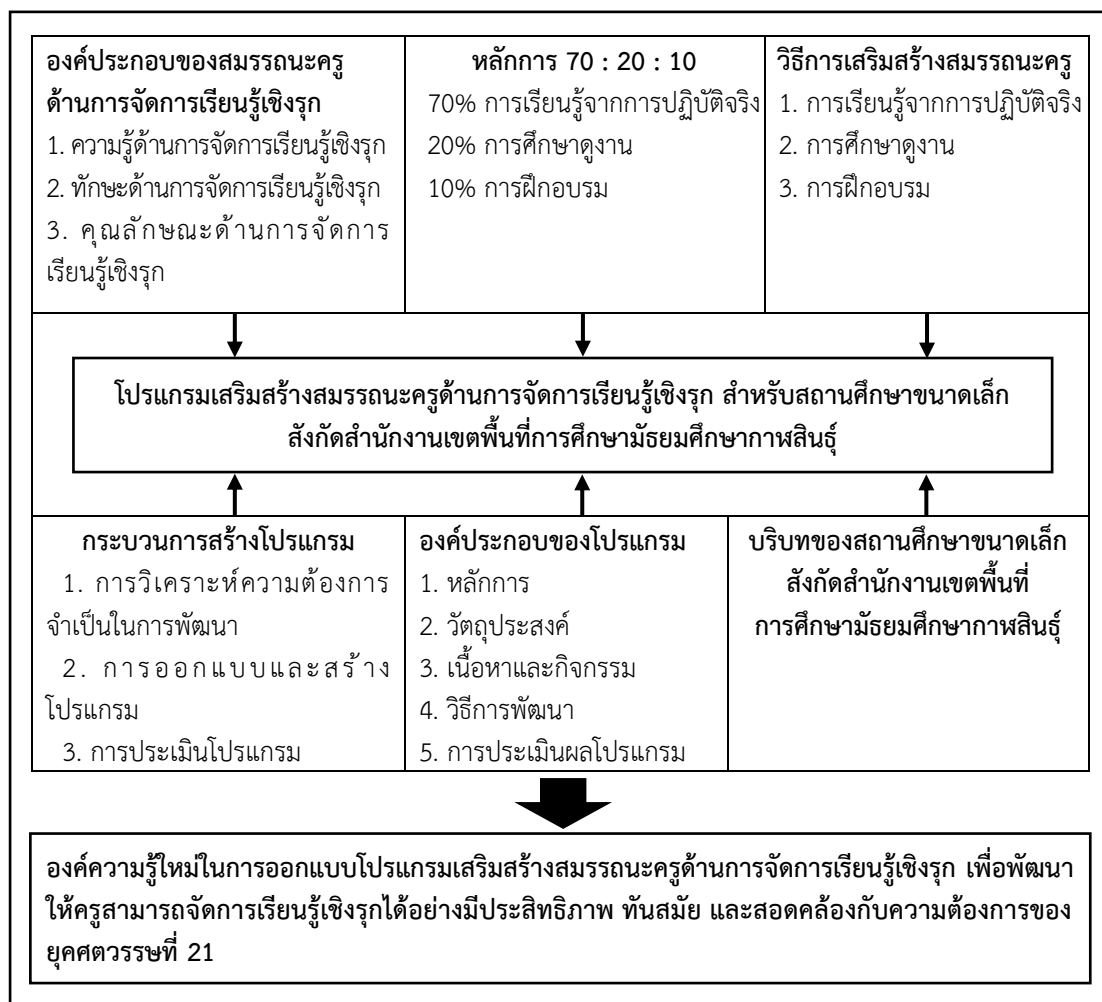
6.2 จากการสร้างโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมนี้พัฒนาขึ้นโดยอาศัย กระบวนการสร้างโปรแกรม 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น การออกแบบและสร้างโปรแกรม และการประเมินผล ซึ่งประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรม วิธีการพัฒนา และการประเมินผลโปรแกรม เนื้อหาของโปรแกรมประกอบด้วย 3 Module ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและคุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้หลักการ 70 : 20 : 10 คือ 70% การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง 20% การศึกษาดูงาน และ 10% การฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พิมพ์พร พิมพ์เกาะ (2557) ได้อธิบายองค์ประกอบหลักของโปรแกรม แบ่งออกได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีดำเนินการ และการประเมินผลโปรแกรม

6.3 จากการประเมินโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า โปรแกรมนี้มีความเหมาะสมมากที่สุด และความเป็นไปได้ในการปฏิบัติในระดับมาก สะท้อนว่ากระบวนการพัฒนาที่ใช้ในโปรแกรมมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง เนื้อหาและกิจกรรมและวิธีการพัฒนา ก็อยู่ในระดับมากที่สุดซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้โปรแกรมนี้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับวทันวิภา บุตติสี (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์มีผลการประเมินโปรแกรมโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าโปรแกรมนี้สามารถตอบสนองต่อความต้องการได้อย่างครบถ้วน

7. องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา ออกแบบและสร้าง รวมถึงการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ในการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์โดยใช้โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาพสินธุ์ ที่มี 5 องค์ประกอบ หลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรม วิธีการพัฒนา และการประเมินผลโปรแกรม ซึ่งเนื้อหา มี 3 Module ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ

คุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และวิธีการเสริมสร้างภาวะผู้นำ ที่บูรณาการหลักการ 70 : 20 : 10 เป็นกรอบแนวคิดในการเสริมสร้าง เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกปรากฏดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา ออกแบบและสร้าง รวมถึงการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือ

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

8.1.1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาภาคเหนือควรมีการจัดอบรมที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างสมรรถนะครูและการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

8.2.1 จากผลการวิจัยพบว่า ความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ลำดับความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาฯ ควรพัฒนาโครงการอบรมจัดหลักสูตรอบรมที่

มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น การออกแบบและจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุก

8.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

8.3.1 ควรศึกษาว่าครูสามารถพัฒนาแนวทางในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยมีวิธีการพัฒนาหรือกิจกรรมเสริมสร้างที่หลากหลายได้อย่างไร โดยอาจพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อให้ครูได้มีรูปแบบและเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผล. (2563). การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก **พื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์**. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2566. จาก <https://www.sesaoksn.go.th>
- กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. (2566). รายงานผลการวิเคราะห์ และ **สังเคราะห์ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา กาฬสินธุ์**. สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2566. จาก <https://www.sesaoksn.go.th>
- จิราภรณ์ ยกอินทร์. (2560). **การจัดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.
- ณิรดา เวชลักษณ์ (2561). **กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2561). **การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning**. กรุงเทพมหานคร : ทริปเพิ้ลเอดูเคชั่น.
- พิมพ์พร พิมพ์เกาะ. (2557). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร โรงเรียน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุขบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2559). **ความเป็นครูและการพัฒนาครูมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- มนสิข สีทธิสมบุรณ์. (2565). **กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วทันวิภา บุคตีสี่. (2565). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามหาสารคาม**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย มหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). **แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก : ถอดบทเรียนจากแนวคิดสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สกศ.
- Darling-Hammond, L. (2020). **The Flat World and Education: How America's Commitment to Equity Will Determine Our Future**. New York : Teachers College Press.

- Dewey, J. (1938). **Experience and Education**. New York : Macmillan Company.
- González, E. (2020). **Enhancing student engagement through active learning strategies in a digital world**. Spain : Universidad de Granada.
- Hattie, J., & Donoghue, G. (2016). Learning Strategies: A Synthesis and Conceptual Model. **International Journal of Educational Psychology**. 16013(2016). <https://doi.org/10.1038/npjscilearn.2016.13>
- Kolb, D. A. (2015). **Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development**. London : Pearson Education.
- Krejcie, R. V., and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and psychological measurement**. 30(3). 607-610.

10. คำขอบคุณ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงศ์ หกสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.ธรินธร นามวรรณ รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาธ เนืองเฉลิม และรองศาสตราจารย์ ดร.สมคิด สร้อยน้ำ ที่กรุณาให้ข้อคิดคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ และตรวจสอบข้อบกพร่อง พร้อมกับชี้แนะวิธีการปรับปรุง พัฒนาในทุกขั้นตอนของการทำวิจัย จนทำให้วิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณ ไว้เป็นอย่างสูงนอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยครั้งนี้ทุกท่านที่ได้ กรุณาให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่ บุคลากรทางการศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ตลอดจนจะเป็นประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ต่อไป